

Türkiye'de Ekonomik Özgürlük Endeksi ve Enflasyonun Kurumlar Vergisi Geliri Üzerindeki Etkisi

&

Impact of Economic Freedom Index and Inflation on Corporate Income Tax Revenue in Turkey

Huriye Gonca Diler

Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF İktisat

hgdiler@aku.edu.tr

Orcid ID: 0000-0002-9937-1324

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 22.10.2020

Kabul Tarihi / Accepted : 07.11.2020

Yayın Tarihi / Published : 30.12.2020

Yayın Sezonu : Aralık

Pub Date Season : December

Cilt / Volume: 4 Sayı – Issue: 2 Sayfa / Pages: 530-550

Atıf/Cite as: Diler, H. (2020). Türkiye'de Ekonomik Özgürlük Endeksi ve Enflasyonun Kurumlar Vergisi Geliri Üzerindeki Etkisi. Econder International Academic Journal, 4 (2) Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/econder/issue/57015/814943>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Hayrettin KESGİNGÖZ- KSU University, Kahramanmaraş, 46000 Turkey. All rights reserved.

Türkiye'de Ekonomik Özgürlük Endeksi ve Enflasyonun Kurumlar Vergisi Geliri Üzerindeki Etkisi

Öz

Ekonomik özgürlük, hükümetlerin kontrol etmesi gereken önemli bir konudur. Ülkelerin kalkınmaları üzerinde etkisi, özellikle gelişmekte olan ülkelerde çok büyüktür. Öte yandan, kalkınmanın sağlanabilmesi için devletin vergi gelirlerine de ihtiyacı vardır. Bu makalede amaç, ekonomik özgürlük endeksinin ve enflasyonun kurumlar vergisi geliri üzerindeki etkisini belirlemektir. 1988-2017 dönemine ait zaman serisi veri seti ile ekonometrik yöntemler kullanılarak analiz yapılmıştır. Analiz sonuçları; Türkiye'de enflasyon oranının kurumlar vergisi gelirlerinin nedeni, ekonomik özgürlük endeksinin ise kurumlar vergisi gelirlerinin nedeni olmadığını aksine kurumlar vergisi gelirlerinin hem ekonomik özgürlük endeksinin hem de enflasyon oranının nedeni olduğunu göstermiştir. Türkiye'de ekonomik özgürlük endeksi kurumlar vergisi gelirlerinden etkilenirken, kurumlar vergisi gelirleri hem enflasyon oranından etkilenmekte hem de enflasyon oranını etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Özgürlük Endeksi, Kurumlar Vergisi, Enflasyon, Lee-Strazicich Yapısal Kırılma, Toda-Yamamoto Nedensellik

Impact of Economic Freedom Index and Inflation on Corporate Income Tax Revenue in Turkey

Abstract

Economic freedom is an important issue that governments should control. Its impact on the development of countries is enormous, especially in developing countries. On the other hand, the government also needs tax revenues for development. The purpose of this article is to determine the effect of the economic freedom index and inflation on corporate tax income. Analyzes were made using econometric methods with the time series data set for the period 1988-2017. Analysis results; while the inflation rate cause of corporate income tax, the economic freedom index does not cause of corporate income tax, unlike showed that both the corporate income tax cause of the economic freedom index and inflation in Turkey. While the economic freedom index affected from corporate income tax, the corporate income tax influenced both inflation rate and economic freedom index in Turkey.

Keywords: Economic Freedom Index, Corporate Income Tax, Inflation, Lee-Strazicich Structural Break, Toda-Yamamoto Causality

1. Giriş

Gelişmekte olan ülkelerde, devlete vatandaşlarının artan ihtiyaçları ve harekete geçirebileceği kaynakların sınırlılığı sıkıntı yaşatmaktadır. Bu durum, bir yandan özellikle zorunlu vergilerin sınırlandırılması bağlamında sürdürülmesi zorlaşan kamu hizmetlerinin maliyetlerinin yüksek oranda artması, diğer yandan da etkin kamu politikaları yoluyla kamu fonlarının kullanımının optimizasyonu kamuoyu taleplerinin baskısı ile vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, kaynakların kıtlığı ve ihtiyaçların sınırsız olmasıyla kamu mallarının arzı, maksimum finansmanı sağlayabilecek bir vergi politikasını uygulamak için farklı kaynakların seferber edilmesine özel bir odaklanma gerektirmektedir. Vergi politikası, kamu eyleminin ekonomik büyümeyi etkilediği araçlardan biridir. Aslında vergiler, temel hizmetleri finanse etmek ve uzun vadede kamu mallarına yatırım yapmak için temel fon kaynağıdır. Vergi sisteminin karmaşıklığı ve gelişmekte olan ülkelerdeki yönetimiyle ilgili sorunlar, bağlılıklarını artırmak ve sosyal talebin gelişimini kamu politikalarının yapımına entegre etmek için vergi idaresi ile vergi mükellefleri arasındaki ilişkiyi iyileştirmek için reformların uygulanmasını gerektirir.

Mali açık, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümeyi, yüksek satış ve kârları, kişi başına daha yüksek geliri teşvik ederek kurumlar vergisi dahil olmak üzere tüm vergilerden ve diğer kaynaklardan elde edilen gelirin artırılması yoluyla üstesinden gelmek için çözümler bulmak zorunda oldukları önemli bir konudur. Harcamalardaki hızlı genişleme ve düşük bütçe geliri, mali dengesizlikte uzun vadeli artışın arkasındaki nedenlerdir (Gobachew vd., 2018). Bununla birlikte, bütçe açığını dengelemek için vergi gelirindeki artışın, hükümetin gerekli harcama ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek kadar olması ve ekonominin dayanıklılığını aşmaması gerekmektedir. Aksi takdirde vergi politikalarının makro ekonomi üzerinde olumsuz etkisi olabilir. Bir ülkenin vergi sisteminin ana rolü, hükümet tarafından sağlanan mal ve hizmetler için gerekli harcamaları finanse etmeye yeterli geliri artırmaktır (Pius ve Raymond, 2014). Kişi başına GSYİH, GSYİH'da sanayi sektörünün payı, tarım sektörünün payı, ticaretin açıklığı, ihracatın ve ithalatın GSYİH içindeki payı, dış yardım, enflasyon oranı, kamu harcamaları gibi vergi gelirlerini etkileyen birçok faktör vardır. Özellikle yıllık enflasyon oranı, önemli bir ekonomik göstergedir ve makroekonomik istikrarsızlığın bir ölçüsü olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle genel olarak vergi geliri ve özeld kurumlarda vergisi geliri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Ülke kalkınmasının ilk aşamalarında, bireylerde sermaye birikiminin yeterli olmaması nedeniyle, hükümetin birçok sosyo-ekonomik alana müdahalesi kaçınılmazdır. Hükümet sadece yerli kaynakları kullanmakla

kalmaz, aynı zamanda devlet kredileri ve / veya yatırım cazibesi yoluyla yabancı sermaye arar. Öte yandan, ülkelerin bütçe gelirlerini de esas olarak doğal kaynakların, dış yardımın yanı sıra kurumlar vergisi, doğal kaynak vergisi, arazi kullanım vergisi, lisans vergisi vb. gibi bazı vergiler oluşturmaktadır ve toplam vergi gelirinin yüzdesi içinde kurumlar vergisi yüksek oranı seyretmektedir. Ülkenin sosyo-ekonomik gelişimi belirli bir eşişe ulaşır, bireysel gelir vergisi, katma değer vergisi gibi diğer vergilerden elde edilen gelir, toplam vergi gelirinin yüzdesi olarak kademeli olarak artar ve kurumlar vergisinden daha yüksek orana ulaşır. Gerçekte, kurumlar vergisi çoğu ülkede şirket gelir vergisi, kurumsal gelir vergisi, kurumlar vergisi, kar vergisi vd. gibi farklı isimlerle yaygın olarak uygulanmaktadır (Cung, 2019).

Türkiye’de devlet bütçesindeki açığın devam etmemesi adına ancak insanların ve işletmelerin toleransını aşmaması bağlamında vergi gelirlerini arttırmak amacıyla hangi faktörlerin etkisi olduğu incelenmesi gereken acil bir konudur. Bu çalışma kapsamında temel amaç; Türkiye’de ekonomik özgürlük endeksinin ve enflasyonun kurumlar vergisi geliri üzerindeki etkisini belirlemektir.

2. Teorik Çerçeve

2.1. Kurumlar Vergisinin Temel Konuları

Vergiler, hükümet faaliyetlerini finanse etmek için bireylerden veya şirketlerden alınan ve bir devlet kurumu tarafından - yerel, bölgesel veya ulusal - uygulanan gönülsüz ücretlerdir. Ekonomide vergileri ödeyen ister işletme gibi vergilendirilen kuruluş, ister işletmenin mallarının son tüketicileri olsun, verginin yükü, bireylere düşer (Cung, 2019).

Liu ve diğ. (2012), ülkelerin vergi politikalarının uygulanmasında iki eğilim ortaya koymaktadır. Birincisi; vergi yükünün aşırı olması, devlet bütçe gelirinin hızla artması ekonomide büyük kayıplara neden olur, ekonominin dayanıklılığını aşır ve sonuç olarak toplam üretim potansiyelinin altına düşer. İkinci olarak tasarrufları, yatırımı, toplam talebi artırmak, sermaye biriktirerek üretim ölçeğini genişletmek için vergi yükünü azaltmak devlet bütçesinin parasal tutarını azaltılacaktır. Bu nedenle vergilendirme, her ülkenin sosyal ve ekonomik kalkınması için önemli düzenleyici araçlardan biridir.

Kurumlar vergisi, gelişimsel vergi tarihinde çok erken ortaya çıkan bir vergi türüdür. Bu vergi, işletmelerin karları üzerinden alınan doğrudan vergilerden biridir. Bu, işletmelerin satış ve vergilendirilebilir gelir yaratma maliyetleri düşüldükten sonra, mal ve hizmet üretimi işletmelerinin

vergileştirilebilir gelirine doğrudan tarh olunması anlamına gelmektedir. Yüksek veya düşük vergi oranları; gelir dağılımı bakış açısına ve her ülkenin belirli bir tarihsel dönemde gelir dağılımında belirlenen hedeflerine bağlıdır. Rolü, makro ekonomiyi, adil gelir dağılımını ve devlet gelirlerini düzenlemektir. Vergi politikalarının bir sonucu olarak genel vergilerden ve özelde kurumlar vergisinden elde edilen gelirler, hükümet tarafından her yıl ve / veya her dönemde kalkınma sürecinde ortaya çıkan sosyo-ekonomik konulardaki işlevlerini yerine getirmek için kullanılmaktadır. Merkezi ve yerel yönetimler, ana geliri vergilerden sosyal ve kamusal ihtiyaçlar için kamu mal ve hizmetlerini sağlamayı amaçlar (Addison ve Levin, 2012).

Genel olarak vergiler ve özellikle kurumlar vergisi, hükümetin kapsamlı planlaması, stratejisi ve gelişimi doğrultusunda üretimi ve ticareti teşvik etmeye katkıda bulunan önemli araçlardır. Ekonomik kalkınmada, vergiler genellikle yatırımı ve üretimi teşvik etmek için kullanılır. Yatırıma makul vergi oranları ve vergi teşvikleri, yeni yatırım kararları veya işletmelerin büyümesi üzerinde büyük etkiye sahiptir. Aslında gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde vergiler, kalkınmayı teşvik etmesi veya yatırımı çekmesi gereken endüstrilerin gelişimini sağlamak için kullanılmaktadır. Özellikle kurumlar vergisi ile ilgili olarak teşvikler, genellikle yatırımdan sonra belirli bir süre kurumlar vergisinde muafiyet veya indirim şeklinde veya bölgeye, sektöre veya işletmeye bağlı olarak farklı vergi oranları şeklinde uygulanır. Bir yandan küçük ve orta ölçekli işletmeler, işgücünün büyük bir kısmına istihdam sağladığı için hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde önemli bir role sahiptir. Öte yandan, içsel esneklikten kaynaklanan küçük ve orta ölçekli işletmeler, ekonomide istikrarlı bir üretim ağı oluşturarak teknolojik yenilik gücüne hızlı bir şekilde sahip olmaktadır. Dolayısıyla, makul muafiyet ve indirim teşvikleri içeren vergi politikaları, bu işletmelerin üretiminin teşvik edilmesinde büyük etkiye sahiptir. Ayrıca kurumlar vergisi, devletin gelirin yeniden dağıtımı, sosyal adalet işlevini yerine getirmesi için de önemli bir araçtır. Rekabetçi ekonomi bağlamında, tüm işletmeler, iş özgürlüğü ve eşitlik hakkına sahiptir. Yüksek vasıflı bir işgücü ve güçlü mali kapasiteye sahip işletmeler, yüksek gelir elde etme avantajına ve fırsatına sahip olurken, bunun tersi, verimsiz işletmeler için de geçerli olacaktır. Devlet, bu dezavantajı azaltmak için kurumlar vergisini, yüksek gelirli işletmelerin gelirlerini düzenlemek için bir araç olarak kullanmaktadır ve işletmelerin devlet bütçesine adil katkı şartını da sağlamaktadır (Cung, 2019).

2.2. Kurumlar Vergisinin Belirleyicileri

Ekonomi teorisinde ve ülkelerdeki uygulamada, genel olarak vergi gelirini ve özel olarak da kurumlar vergisi gelirini etkileyen birçok faktör vardır. İlk olarak, GSYİH'nın kurumlar vergisi geliri üzerinde olumlu bir etkisi bulunmaktadır. Bu, diğer faktörlerin sürekli olması durumunda, GSYİH büyüme oranındaki artışın, kurumlar vergisi gelirindeki bir artış olduğu veya bunun tersi anlamına gelir. Yıllar geçtikçe ekonomik büyüme oranı arttıkça, işletmeler daha yüksek karlara ve daha büyük birikimlere sahip olacak ve bu da işletmeleri genişliğe ve derinliğe yatırım yapmaya teşvik edecektir. Bu mantığa göre işletmelerin ödediği vergi de ve diğer tüm vergilerde artacaktır. İkinci olarak, enflasyon oranının kurumlar vergisi geliri ile negatif bir ilişkisi vardır. Enflasyon, hükümetlerin ekonomik büyümeyi canlandırmak için kullandıkları önemli bir araçtır, ancak enflasyon oranının belirli bir eşige yükselmesi ekonomik büyüme üzerinde olumsuz bir etkiye neden olur. Enflasyon oranının işletmelerin mal ve hizmetlerinin üretimine olumsuz etkisi, satış ve karı azaltmaya yönelik olarak, ödenecek kurumlar vergisini azaltırken, uzun süreli enflasyon koşullarında sifıra bile indirilebilecektir. Üçüncüsü, ekonomik özgürlük endeksinin kurumlar vergisi geliri üzerinde olumlu bir etkisi vardır. Serbest piyasa ekonomisi ve uluslararası ekonomik kuruluşların bir üyesi olan bir ülkede işletmeler iş ve üretimde daha verimli olurken, satışlarda ve karlarda artış meydana gelir ve dolayısıyla kurumlar vergisinden elde edilen gelir dahil olmak üzere devlet bütçesine ödenecek vergi miktarı da artar. Dördüncüsü; yolsuzluk algılamaları endeksinin kurumlar vergisi gelirleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmasıdır. Diğer faktörlerin sürekli olması durumunda, yolsuzluk algılama endeksindeki artışın, kurumlar vergisi gelirlerinde bir artışa neden olacağı veya bunun tersi söz konusudur. Buna ek olarak, vergi oranları, vergi idari prosedürleri, vergi makamlarının insan kaynakları kalitesi, işletmelerin vergi yükümlülüğü konusundaki farkındalığı, küreselleşme vb. gibi kurumlar vergisi gelirlerini etkileyen bir dizi başka faktör vardır (Cung, 2019).

2.3. Ekonomik Özgürlük Endeksi

Ekonomik özgürlük, herhangi bir devlet müdahalesine karşı özgürlük anlamına gelmez. Aksine, özgürlükçü bir toplumda bile toplumdaki bireylerin özgürlüğünün korunmasını sağlayan minimal bir devlet vardır. Ekonomik özgürlüğün temel bileşenleri kişisel seçim, gönüllü mübadele, rekabet özgürlüğü, kişilerin ve mülkün korunmasıdır. Ekonomik özgürlük mevcut olduğunda bireylerin seçimleri, hangi mal ve hizmetlerin nasıl üretileceğine karar verecektir. Kuşkusuz, bireyler genellikle karşılıklı avantaj sağlayan değişim faaliyetlerine katılmayı çekici bulacaktır. Bireysel kendine sahip olma, ekonomik özgürlüğün altında yatan bir varsayımdır. Bu öz sahiplik nedeniyle,

bireylerin zamanlarını ve yeteneklerini nasıl kullanacaklarına karar verme hakkı vardır. Öte yandan, başkalarının zamanına, yeteneklerine ve kaynaklarına hakları yoktur. Bu nedenle, başkalarının kendilerine bir şeyler sağlamasını talep etme hakları yoktur (Gwartney ve Lawson, 2003).

Kurumlar ve politikalar, gönüllü mübadele için bir altyapı sağladıklarında, bireyleri ve mülklerini kendilerine ait olmayan şeylere el koymak için şiddet, baskı ve dolandırıcılık gibi saldırganlar hareketlerden koruduklarında ekonomik özgürlükle tutarlı olacaktır. Bu bağlamda, yasal ve parasal düzenlemeler özellikle önemlidir. Devletler, maliklerin mülkiyet haklarını koruyan ve sözleşmeleri eşit bir şekilde uygulayan yasal bir yapı ve yasa uygulama sistemi sağladıklarında ekonomik özgürlüğü desteklerler. Sağlam paraya erişimi kolaylaştırdıklarında ekonomik özgürlüğü de geliştirirler (Gwartney ve Lawson, 2003).

Bununla birlikte ekonomik özgürlük, hükümetlerin birçok faaliyetten kaçınmasını da gerektirir. Kişisel seçim, gönüllü değişim, emek ve ürün piyasalarına girme ve rekabet özgürlüğüne müdahale eden eylemlerden kaçınmalıdırlar. Vergiler, hükümet harcamaları ve düzenlemeler kişisel seçim, gönüllü mübadele ve piyasa koordinasyonunun yerini aldığı anda ekonomik özgürlük azalır. Mesleklere ve ticari faaliyetlere girişi sınırlayan kısıtlamalar aynı zamanda ekonomik özgürlüğü de geciktirir.

Tam bu noktada ekonomik özgürlük endeksi, devlet için iki temel hedefi vurgulamaktadır. Birincisi; bir piyasa ekonomisinin işleyişi için güvenli mülkiyet haklarını, sözleşmelerin uygulanmasını ve diğer şeylerin yanı sıra istikrarlı para rejimlerinin uygulanmasıdır. İkincisi; hükümet, özel işletmelerin sağlamlasının zor olduğu özelliklere sahip yani ulusal savunma, eğitim, polis ve çevre koruma gibi kamu malları gibi birkaç seçilmiş mal ve hizmetin tek merkezi olmalıdır (Carlsson ve Lundström, 2002).

3. Literatür Araştırması

Lotz ve Morss (1967), kişi başına düşen gelirin ve ticaret payının vergi payının belirleyicileri olduğunu ve bu bulgunun sürekli tekrarlandığını bulmuştur. Chelliah (1971), vergi payını madencilik payı, maden dışı ihracat oranı ve tarım payı gibi açıklayıcı değişkenlerle ilişkilendirir. Chelliah, Baas ve Kelly (1975) ve Tait, Grätz ve Eichengreen (1979) dahil olmak üzere çeşitli çalışmalar, Chelliah'ı (1971) güncellemiş ve benzer sonuçlar elde etmiştir. Sahra altı Afrika ülkeleri için Leuthold (1991), panel verileri kullanarak ticaret payından olumlu, ancak tarımın payından olumsuz bir etki ortaya koymuştur. Gelişmekte olan ülkeleri kapsayan ilgili bir çalışmada Tanzi (1992), vergi oranındaki değişimin yarısının kişi başına gelir, ithalat payı, tarım payı ve dış borç payı ile açıklandığını ifade etmiştir. Stotsky ve WoldeMariam (1997), hem

tarım hem de madencilik payının vergi oranı ile negatif ilişkili olduğunu, ihracat payı ve kişi başına gelirin ise olumlu bir etkiye sahip olduğunu bulmuştur. Aynı zamanda IMF programları ile vergi payı arasında olumlu ama zayıf bir bağlantı da tespit etmiştir.

Son zamanlarda bazı çalışmalar, gelir performansını belirlemede kurumsal faktörlerin önemine dikkat çekmektedir. Ghura (1998), 1985-1996 döneminde 39 Sahra altı Afrika ülkesi verileri kullanarak analiz yapmıştır. 1980-1992 dönemini kapsayan Afrika, Asya ve Batı yarımküre'den 27 ülkeden oluşan bir panel ve 1980-1995'i kapsayan 105 ülkeden oluşan bir panel kullanan Ebrill ve diğ. (1999), ithalat ve uluslararası ticaret vergisi gelirinin belirleyicilerinin iki tamamlayıcı modelini incelemiştir. Sabit etkiler ve araçsal bir regresyon çerçevesi kullanarak, tarife reformlarının ille de daha düşük ticaret vergisi gelirine yol açmayacağı sonucuna varmışlardır. Her iki modelde de, döviz kurundaki değer kaybının, yüksek ticaret vergisi gelirleriyle önemli ölçüde bağlantılı olduğunu, Tanzi'nin hipotezini doğruladığını, ancak önemli bir ilişki bulmayan Ghura (1998) ile çeliştğini bulmuşlardır. Vergi geliri-GSYİH oranlarındaki farklılıkların ekonomi politikaları ve yolsuzluğu etkilediğini ortaya çıkarmıştır. Arap ülkeleri üzerinde yapılan bir çalışmada Eltony (2002), madencilik payının petrol ihraç eden ülkeler için vergi oranı üzerinde olumsuz, ancak petrol ihraç etmeyen ülkeler için olumlu bir etkisi olduğunu gözlemlemiştir.

Bird, Martinez Vasquez ve Torgler (2004), yolsuzluk, hukukun üstünlüğü, giriş düzenlemeleri gibi faktörlerin kilit rol oynadığını bulmuştur. Egger ve Winner (2004), ekonomik özgürlüğün ulusal vergi politikası üzerindeki etkisini 1980 ile 1997 yılları arasında 46 gelişmiş ve az gelişmiş ülkeden oluşan bir veri setini kullanarak analiz etmiştir. Analiz sonucu, ekonomik özgürlükte gözlemlenen değişikliğin kurumlar vergisi oranlarının uluslararası dağılımını eşitlediğini ortaya koymaktadır. Agbeyegbe ve diğ. (2006), vergi gelirleri ile döviz kuru hareketleri, yüksek enflasyon gibi bazı faktörlerin olumsuz bir etki içinde oldukları ve vergi gelirleri ve ticaretin serbestleştirilmesinin ise belirsiz olduğunu tespit etmiştir. Sameti ve Shahchera (2006), MENA ülkelerindeki ekonomik özgürlük, ekonomik büyüme ve devlet vergi geliri arasındaki ilişki (1980-2002 arası) ölçülmüştür. Vergi gelirleri ile ekonomik özgürlük arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Gupta (2007), kişi başına düşen GSYİH, GSYİH'daki tarımın payı, ticaret açıklığı ve dış yardım gibi yapısal faktörlerin bir ekonominin gelir performansı üzerinde önemli etkisi olduğunu doğrulamaktadır.

Yalman, Sandalcılar ve Demirkoparan (2011), özgürlüklerin kalkınma üzerine etkilerini, Türkiye ve bazı Latin Amerika ülkelerini kapsayan bir ekonometrik modelle incelemiştir. Analiz sonucunda mülk edinme özgürlüğünün (MO), ticari özgürlüğün (TO) ve rüşvet vermemek

özgürlüğünün (RO) kalkınmayı olumlu etkilediğini, sermaye özgürlüğü (SO) ve yatırım özgürlüğünün olumsuz etkilediğini ortaya koymuşlardır.

Garg ve diğ. (2014), 1992-2011 döneminde 29 Hint eyaleti için vergi gelirlerinin belirleyicilerini analiz etmek için vergi gelirlerinin GSYİH'ye oranı, ekonomik değişkenler, altyapı kullanılabilirliği göstergeleri, demografik değişkenler ile idari ve politika değişkenlerini kullanmıştır. Analizin sonuçları, vergi çabalarının bir eyaletten diğerine büyük ölçüde farklılık gösterdiğini ve vergi kapasitesinin yalnızca vergi tabanından değil, aynı zamanda ekonomik, demografik ve politik değişkenlerden de etkilendiğini göstermektedir. Ayrıca eyaletlerin merkezi hükümetten aldıkları transferler de vergi çalışmalarını etkilemektedir. Siyasi değişkenler üzerindeki katsayılar ise kesin sonuçlar vermemiştir. Castro ve Camarillo (2014), 2001-2011 döneminde Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nden 34 ülkedeki ekonomik, yapısal, kurumsal ve sosyal faktörlerin vergi geliri üzerindeki etkisini statik ve dinamik panel veri tekniklerini kullanarak analiz etmişlerdir. Analiz sonucu, kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla, sanayi sektörü ve sivil özgürlüklerin vergi gelirleri üzerinde olumlu etki yaparken, tarım sektörü ile brüt sabit sermaye oluşumunda doğrudan yabancı yatırımın payının olumsuz etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Jaffri vd. (2015), 1982-2013 dönemi için Pakistan'da ticaretin serbestleştirilmesi ile vergi geliri arasındaki ilişkiyi ARDL modeline göre incelemiştir. Modelin tahmin sonuçları, Pakistan'da ticaret serbestleşmesi ile toplam vergi geliri arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Alabede (2018), ekonomik özgürlüğün Sahra Altı Afrika'da vergi geliri performansını artırıp artırmadığını araştırmak için dengesiz panel yöntemi ile 2005 ila 2012 dönemine ait 42 ülkeden alınan veriler kullanmıştır. Uygun genelleştirilmiş en küçük kare (FGLS) ve panelde düzeltilmiş standart hatalar (PCSE) tahmin teknikleri ile mülkiyet hakları özgürlüğü, yolsuzluk ve yatırım özgürlüğünün yanı sıra bileşik ekonomik özgürlüğün vergi geliri performansı üzerinde olumlu ve önemli bir etki ortaya çıkmıştır. Tekin vd. (2018), ekonomik özgürlüğün vergi kaçakçılığı ve sosyal refah düzeyine etkisini 63 ülke verilerini kullanarak incelemiştir. Analiz sonuçlarına göre ekonomik özgürlük gelişmiş ve gelişmekte olan, AB'ye üye ülkelerde ve OECD üyesi ülkelerde vergi kaçakçılığını olumsuz etkilediği ortaya çıkmıştır.

Bahtiyar ve Odabaş (2020), 32 OECD ülkesinin 1996-2016 yılları arasındaki verileri kullanarak vergi gelirleri ile ekonomik özgürlük değişkenleri arasındaki ilişkiyi Pedroni, Kao ve Johansen - Fisher panel eş bütünlük testleri ve uzun dönem eşitliği tahmincileri FMOLS ve DOLS ile incelemiştir. Ekonomik özgürlükler ve vergi gelirleri arasında uzun dönemli bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.

Kutbay (2020), ekonomik özgürlük endeksi alt bileşenlerinin vergi gelirleri üzerindeki etkilerini Türkiye, Brezilya, Çin, Hindistan, Rusya, Endonezya ve Meksika için 1995-2017 verileri kullanılarak panel veri analizi yöntemi ile incelemiştir. Ekonomik özgürlük endeksi alt bileşenlerinden hukukun üstünlüğü, düzenlemelerin verimliliği ve piyasa açıklığındaki artışların vergi gelirlerini arttırdığını, hükümetin büyüklüğündeki artışların ise vergi gelirlerini azalttığını tespit etmiştir.

Ekonomik özgürlük endeksinin içeriğini oluşturan değişkenler ile vergi gelirleri üzerindeki etkiyi araştırmak için çeşitli ekonometrik yaklaşımlar kullanılmıştır. Bazı çalışmalar, ekonomik değişkenler ile vergi gelirleri arasındaki ilişkiyi büyük ölçüde kesitsel (panel) verilere dayanarak incelemektedir. Bu çalışmalar, vergi gelirin GSYİH içindeki payındaki değişimi (genellikle sadece merkezi hükümet geliri), kalkınma seviyesindeki farklılıklar, ekonominin yapısı, yönetim göstergelerinin kalitesi, ticari serbestleşme endeksleri ve makroekonomik değişkenlerle ilişkilendirmektedir. Önceki çalışmalar ise vergi geliri üzerinde gelir seviyesi, tarım payı ve diğer ekonomik yapı değişkenleri ve uluslararası ticaretin GSYİH içindeki payının (bazen ticaretin serbestleştirilmesinin endeksi olarak kullanılır ve açıklık derecesi olarak anılır) etkisinin olduğunu bulmuştur. Ekonomik özgürlükler ve vergi değişkenleri arasındaki ilişkiyi Türkiye üzerinde inceleyen çok sınırlı çalışmalar bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye’de ekonomik özgürlük endeksi ve kurumlar vergisi üzerine etkiyi inceleyen çalışma bulunmamaktadır.

Öte yandan makroekonomik gelişmelerin etkisini yakalamak için, bir zaman serisi veriye sahip olmak ve hem vergi paylarının zaman içindeki kalıcılığını hem de bu vergi paylarının değişme nedenlerini açık bir şekilde modellemek daha doğru sonuçlar verebilir. Sabit veya rasgele etkileri olan basit bir panel analizi, makroekonomik değişkenlerde bulunan gecikme yapılarını tam olarak araştırmak için genellikle yeterli değildir. Yeterince uzun süreli bir veri dizisi ile makroekonomik değişkenlerin daha kısa ve uzun vadeli etkilerini ayırmak mümkündür. Ayrıca, makro değişkenlerin kullanıldığı bir modelde bazı içsel açıklayıcı değişkenler olması muhtemeldir.

4. Veri ve Model

Yukarıdaki bölümlerde yer verildiği üzere hem teoride hem de ülkelerdeki ampirik çalışmalar, vergi gelirlerinin birkaç farklı faktörden etkilendiğini göstermektedir. Bu çalışmada kurumlar vergisi geliri, ekonomik özgürlük endeksi ve enflasyon oranını temsil eden Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Deflatörü esas alınacak değişkenler olarak belirlenmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda 1988-2017 dönemine ait yıllık veriler kullanılmıştır. Fraser

Institute, Türkiye'nin ekonomik özgürlük endeksi verisini en son 2019 yılında 2017 yılı için yayınlamıştır ve Gelir İdaresi Başkanlığı'nda kurumlar vergisi gelirlerine ait ulaşılabilen en geçmiş tarihin 1988 yılı olması nedeniyle verilerin inceleme dönemi bu şekilde oluşturulmuştur.

Tablo 1. Değişkenlere Ait Semboller

Değişkenler	Sembolü	Kaynak
Kurumlar Vergisi Geliri	lnkvg (Bağımlı Değişken)	Gelir İdaresi Başkanlığı
Ekonomik Özgürlük Endeksi	lnefw (Bağımsız Değişken)	Fraser Institute
Enflasyon Oranı	lngdpd (Bağımsız Değişken)	Dünya Bankası

Ekonomik özgürlük endeksinin kurumlar vergisi gelirleri üzerindeki rolünü tam olarak belirlemek yani bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini araştırmak için zaman serisi ekonometrik analizi esas alınmıştır.

Aşağıdaki model önceki literatüre dayalı olarak geliştirilmiştir.

Kurumlar Vergisi = F(Özgürlük, Enflasyon)

Kurumlar Vergisi = $\beta_0 + \beta_1 \text{Özgürlük} + \beta_2 \text{Enflasyon} + \varepsilon_t$

Özgürlük = Ekonomik Özgürlük Endeksi

Enflasyon = Yıllık Enflasyon Oranı

ε_t = Hata Terimi

Yukarıdaki modelde kurumlar vergisi geliri bağımlı değişkeni, ekonomik özgürlük endeksi ise bağımsız değişkeni temsil etmektedir. Değişkenlere ait serilerin değerleri arasındaki farkı azaltmak ve seriyi durağanlığa yaklaştırmak için serilere logaritma uygulanarak ekonometrik analize hazır hale getirilmiştir.

5. Metodoloji ve Ampirik Bulgular

5.1. ADF Birim Kök Testi ve Bulguları

Ekonometride Augmented Dickey-Fuller testi (ADF), bir zaman serisi örneğinde birim kökün mevcut olduğu şeklindeki sıfır hipotezini test eder. Alternatif hipotez, testin hangi versiyonunun kullanıldığına bağlı olarak farklılık gösterir, ancak genellikle durağanlık veya trend (eğilim)-durağanlıktır. Daha büyük ve daha karmaşık zaman serisi modelleri için Dickey-Fuller testinin genişletilmiş bir versiyonudur.

Testte kullanılan ADF istatistiği, negatif bir sayıdır. Ne kadar negatif olursa, belirli bir güven düzeyinde bir birim kök olduğu hipotezinin reddi o kadar güçlüdür. ADF testi için test prosedürü Dickey-Fuller testi ile aynıdır ancak modele uygulanmaktadır.

Ekonometrik analizin ilk aşaması olan durağanlık sınaması için değişkenlere ADF birim kök testi yapılmıştır. ADF birim kök testinin bulgularına Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. ADF Birim Kök Testi Bulguları

Değişkenler	ADF		Sonuç
	Trend-Intercept Düzye Değeri	Trend-Intercept 1. Fark Değeri	
lnkvg	-4.165471 (0.0169)	-	I (0)
lnfww	-1.683220 (0.7328)	-5.696712 (0.0004)	I (1)
lngdpd	-1.833455 (0.6622)	-6.553766 (0.0000)	I (1)

Tablo 2’ye göre lnkvg değişkeni; trend-intercept düzey değerinde durağan yani I(0), lnfww ve lngdpd değişkenleri; trend-intercept 1. fark değerinde durağan yani I(1)’dir.

5.2. Lee - Strazicich Yapısal Kırılmalı Birim Kök Testi ve Bulguları

Lee ve Strazicich (2003, 2004) tarafından geliştirilen yapısal kırılmalı birim kök testlerinde temel hipotezin alternatifinin yapısal kırılmalı durağan olmaması gerekmektedir. Eğer, temel hipotezin alternatifi yapısal kırılmaların var olması şeklinde belirlenirse, seride yapısal kırılmalı birim kökün var olabileceği anlamına gelir. Yani temel hipotezin red edilmesi, birim kökün varlığını reddetmeyi değil de, yapısal kırılma olmayan birim kökün red edilmesi sonucunu ortaya çıkarır. Temel hipotezin red edilmesi, gerçekte seriler kırılmalarla fark durağan iken, yapısal kırılmalı trend durağan olarak değerlendirilmeye neden olur.

Lee ve Strazicich (2003, 2004), Schmidt ve Phillips (1992)'in Lagrange Çarpanları (LM) birim kök testini kullanarak, Zivot-Andrews birim kök testine alternatif tek kırılmalı, Lumsdaine-Papell birim kök testine alternatif iki kırılmalı birim kök testini geliştirerek serilerin yapısal kırılmalı trend durağan olarak değerlendirme sorununu çözmüşlerdir.

LM birim kök testi için; $y_t = \delta Z_t + e_t$ $e_t = \beta e_{t-1} + \varepsilon_t$ (1) regresyon denklemi kullanılır. Z_t ; dışsal değişkenlerin vektörü, ε_t ; $iid N(0, \sigma^2)$ özelliğini gösteren kalıntıları temsil etmektedir.

Düzye tek kırılmalı birim kök testi için Model A, D_t , $t \geq T_B + 1$ iken 1, diğer durumlarda 0 değeri alan gölge değişkeni için (1) numaralı modelde Z_t yerine $[1, t, D_t]$ yazılarak oluşturulur. T_B , kırılma zamanıdır.

Düzye iki kırılmalı birim kök testi için Model AA, D_{jt} , $j = 1, 2$ için $t \geq T_{Bj} + 1$ iken 1 diğer durumlarda 0 değerini alan gölge değişkeni için Z_t yerine $[1, t, D_t, DT_t]$ yazılarak oluşturulur.

Düzye ve eğimde tek kırılmaya izin veren Model C, DT_t , $t \geq T_B + 1$ iken $t - T_B$ diğer durumlarda 0 değerini alan gölge değişkeni için Z_t yerine $[1, t, D_t, D_t]$ yazılarak oluşturulur.

Sabit terimde ve trendde iki kırılmaya izin veren Model CC, $j = 1, 2$ için DT_{jt} , $t \geq T_{Bj} + 1$ iken $t - T_{Bj}$ diğer durumlarda 0 değerini alan gölge değişkeni için Z_t yerine $[1, t, D_{1t}, D_{2t}, DT_{1t}, DT_{2t}]$ yazılır.

Veri oluşturma, temel hipotez altında kırılmalarla ($\beta = 1$), alternatif hipotez $\beta < 1$ şeklindedir. LM birim kök test istatistiği, $\Delta y_t = \delta' \Delta Z_t + \phi \tilde{\delta}_{t-1} + u_t$ şeklini alır.

LM birim kök temel hipotezini sınanan t istatistiği $\tilde{\tau}$ ile hesaplanır. Kırılma zamanları, aşağıdaki $\tilde{\tau}$ test istatistiğinin minimum olduğu noktalardır.

$LM_{\tau} = \inf_{\lambda} \tilde{\tau}(\lambda)$ T gözlemleri, $j = 1, 2$ için T_{Bj} kırılma noktası, $\lambda_j = T/T_{Bj}$ 'dir.

Yapısal kırılma noktası, kırılma bölgesinde ($0.15*T - 0.85*T$) bu şekilde bulunur. Tek kırılmalı LM birim kök testi için kritik değerler Lee ve Strazicich (2004)'den, iki kırılmalı LM birim kök testi için kritik değerler Lee ve Strazicich (2003)'den sağlanır. Hesaplanan test istatistiği, kritik değerden büyük ise yapısal kırılmalı birim kök temel hipotezi kabul edilmez.

İçsel tek kırılmayı araştıran LM birim kök testinin $lnkvg$, $lnefw$ ve $lngdpd$ değişkenlerine ait bulguları Tablo 3'teki gibidir.

Tablo 3. Tek Kırılmalı LM Birim Kök Testi Bulguları

	lnkvg Model A	lnefw Model A	lngdpd Model A	lnkvg Model C	lnefw Model C	lngdpd Model C
Test İstatistiği	-4.61590	-3.87530	-5.50515	- 5.39719	- 7.48835	- 5.65830
Gecikme Uzunluğu	4	5	6	6	8	6
Kırılma Tarihi	2006	2002	2007	2011	2006	2007
Kritik Değerler (%5)	-3.48700	-3.48700	-3.48700	- 4.29570	- 4.34371	- 4.34957

Kurumlar vergisi gelirleri kırılma tarihleri Model A için 2006, Model C için 2011, ekonomik özgürlük endeksi kırılma tarihleri Model A için 2002, Model C için 2006, GSYİH deflatörü kırılma tarihleri Model A ve Model C için 2007 olarak belirlenmiştir. Değişkenlerin test istatistikleri incelendiğinde her iki model için de test istatistiğinin kritik değerden büyük olduğu görülmektedir. %5 anlamlılık düzeyinde her iki modeldeki kırılma tarihleri ile yapısal kırılmalı birim kök temel hipotezi kabul edilemez. Bu durum, yapısal kırılmasız birim kökün red edilmesi demektir. Çalışmanın değişkenlerine ait seriler, kırılmalarla birlikte fark durağandır. Bu sonuç, değişkenlerin I(1) olduğunu ortaya koymaktadır. yapısal kırılmasız birim kökün red edilmesi demektir. Çalışmanın değişkenlerine ait seriler, kırılmalarla birlikte fark durağandır. Bu sonuç, değişkenlerin I(1) olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4. Çift Kırılmalı LM Birim Kök Testi Bulguları

	Inkvg Model AA	Inefw Model AA	Ingdpd Model AA	Inkvg Model CC	Inefw Model CC	Ingdpd Model CC
Test İstatistiği	- 4.96621	- 3.43065	- 4.77503	-8.42815	-7.59721	-5.81305
Gecikme Uzunluğu	4	5	6	8	6	0
Kırılma Tarihi	2004 2007	2002 2008	2007 2010	2001 2011	2003 2009	1998 2003
Kritik Değerler (%5)	-3.5630	-3.5630	-3.5630	-6,1520	-6,2880	-6,1080

Tablo 4’de temel ve alternatif hipoteze göre iki yapısal kırılmayı araştıran LM birim kök testinin sonuçları yer almaktadır. Değişkenlerden Inefw’nin Model AA’da ve Ingdpd’nin Model CC’de hesaplanan test istatistikleri, %5 kritik değerlerinden küçüktür. Bu durumda, LM iki kırılmalı birim kök temel hipotezi red edilmemektedir. Diğer modeller ve değişkenlerin hesaplanan test istatistikleri, %5 kritik değerinden mutlak olarak büyüktür. Bu durumda ise yapısal kırılmalı birim kök temel hipotezi kabul edilemediği için yapısal kırılmasız birim kökün red edilmesi demektir. Seriler, kırılmalarla birlikte fark durağandır. Bu sonuç, değişkenlerin I(1) olduğunu ortaya koymaktadır.

ADF ve LM yapısal kırılmalı birim kök testlerinin sonuçları değişkenler arasında ilişkinin araştırılması için koentegrasyon (eşbütünleşme) testlerini engellemektedir. Çünkü geleneksel koentegrasyon testleri değişkenlerin aynı düzeyde durağan olmalarını gerektiği savunmaktadır. Öte yandan, ARDL testi geleneksel koentegrasyon testlerinin aksine değişkenlerin düzey ve 1. farkında durağan hallerine uygulanmaktadır. Fakat ARDL testinin uygulamasının yapılabilmesi için bağımlı değişkenin 1. farkında yani I (1) bağımsız değişkenin ise düzeyde durağan olması gerekmektedir. Özellikle çalışmanın değişkenlerine ait ADF test bulgularına göre bu şart sağlanamamaktadır.

5.3. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi ve Bulguları

Toda-Yamamoto (1995), Granger nedenselliği araştırmak için genişletilmiş VAR modelinin (k ve dmax) tahminine dayanan bir yöntem geliştirmiştir. k, ilk VAR modelinde optimum zaman gecikmesi ve dmax, maksimum entegre derecesidir. Toda ve Yamamoto nedensellik analizinde her seri için entegrasyon derecesi (dmax) bulunur. Serilerin seviye değerlerinde bir VAR modeli kurulur. LR, son tahmin hatası (FPE), AIC, SC, HQ kriterlerinden alınan gecikme uzunluğundan VAR modelinin (k) sırasını hesaplanır. VAR (k + dmax) ile sistemin her denklemi için uygun gecikmeler kullanarak model tahmini yapılır. Granger nedensellik testinin (k + dmax) ile incelenen denklemler üzerindeki parametreleri için ikili denklemler ve MWald testi uygulanır. Ki-kare (χ^2) asimptotik dağılım ve serbestlik dereceleri gecikme sürelerinin sayısına (k + dmax) eşittir. Boş hipotezin reddedilmesi, Granger nedenselliğinin reddedilmesini gerektirir. Son olarak, VAR modelinde eşbütünleşme olup olmadığını kontrol edilir. İki veya daha fazla seri eşbütünleşik ise, bir nedensellik ilişkisi (tek yönlü veya iki taraflı) ortaya çıkmış demektir.

Çalışmamızdaki değişkenlerin durağanlık sınamaları sonucunda farklı düzeylerde durağan olmaları ve bağımlı değişkenin I(0) olarak tespit edilmesi, Toda-Yamamoto nedensellik analizi yapılmasını gerektirmiştir. Bu analiz için öncelikle maksimum gecikme uzunluğunun belirlenmesi gerekmektedir. Tablo 5'de bilgi kriterlerine göre belirlenmiş maksimum gecikme uzunluğu yer almaktadır. Bu tablodaki kriterler, ideal maksimum gecikme uzunluğunu 4 olarak seçmiştir.

Tablo 5. lnkvg, lnfw ve lngdpd Değişkenlerine Ait Maksimum Gecikme Uzunluğunun Belirlenmesi

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-33.50903	NA	0.003329	2.808387	2.953552	2.850189
1	66.16201	168.6741	3.14e-06	-4.166308	-3.585648	-3.999099
2	81.61552	22.58591*	1.97e-06	-4.662733	-3.646578*	-4.370117
3	90.45577	10.88030	2.17e-06	-4.650444	-3.198794	-4.232421
4	102.9794	12.52364	1.97e-06*	-4.92149*	-3.034348	-4.378064*

Maksimum gecikme uzunluğunun belirlenmesinden sonra değişkenlere ait serilerin düzey değerleri kullanılarak standart VAR modeli kurulmuştur.

$$\ln kv_g_t = \beta_0 + \beta_{\ln ef_w} \ln ef_w + \beta_{\ln gd_{pd}} \ln gd_{pd} + \mu_i$$

$\partial \ln kv_g_t / \ln ef_w > 0$ ise; kurumlar vergisi gelirini ekonomik özgürlük endeksi etkiler,

$\partial \ln kv_g_t / \ln ef_w < 0$ ise; kurumlar vergisi gelirini ekonomik özgürlük endeksi etkilemez.

ve

$\partial \ln kv_g_t / \ln gd_{pd} > 0$ ise; kurumlar vergisi gelirini enflasyon etkiler,

$\partial \ln kv_g_t / \ln gd_{pd} < 0$ ise; kurumlar vergisi gelirini enflasyon etkilemez.

Kurumlar vergisi geliri, ekonomik özgürlük endeksi ve enflasyon değişkenleri için VAR modeli belirlenirken gecikme uzunluğu, 4 gecikmeyi gösterdiği için standart VAR modelinin gecikme uzunluğu 4 olarak belirlenmiştir. Kurumlar vergisi geliri değişkeni I(0), ekonomik özgürlük endeksi ve enflasyon değişkeni I(1) olduğu için entegrasyon derecesi (dmax) 1'dir. Standart VAR modeline entegrasyon derecesi (dmax) ilave edilerek gecikme uzunluğu, 5 olmuştur.

Gecikme uzunlukları değiştirilerek oluşturulan yeni VAR modeli Seemingly Unrelated Regression (SUR) yöntemi ile tahmin edilmiştir. SUR yöntemi, model tahmini kısmında tahmin edilen nedensellik analizine yönelik denklemlerin hata terimlerindeki heteroskedastisiteyi (değişen varyans) ve hata terimleri arasındaki korelasyonu (otokorelasyon) dikkate aldığı için tercih edilmiştir.

Kurumlar vergisi geliri, ekonomik özgürlük endeksi ve enflasyon değişkenleri için Toda-Yamamoto nedensellik testinin bulguları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Kurumlar Vergisi Geliri, Ekonomik Özgürlük Endeksi ve Enflasyon Değişkenlerine Ait Toda-Yamamoto Nedensellik Analizi Bulguları

Bağımlı Değişken	MWald Test İstatistiği			Nedenselliğin Yönü
	lnkv _g	ln _{efw}	ln _{gd_{pd}}	
lnkv _g	-	5.085175 (0.4056)	15.54146 (0.0083)	ln _{efw} → lnkv _g ln _{gd_{pd}} → lnkv _g

lnefw	47.51326 (0,0000)	-	-	lnkvg → lnefw
lngdpd	62.04336 (0,0000)	-	-	lnkvg → lngdpd

Tablo 6'daki değerler, Türkiye'de enflasyon oranının kurumlar vergisi gelirlerinin nedeni, ekonomik özgürlük endeksinin ise kurumlar vergisi gelirlerinin nedeni olmadığını aksine kurumlar vergisi gelirlerinin hem ekonomik özgürlük endeksinin hem de enflasyon oranının nedeni olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlara göre Türkiye'de ekonomik özgürlük endeksi kurumlar vergisi gelirlerinden etkilenirken, kurumlar vergisi gelirleri hem enflasyon oranından etkilenmekte hem de enflasyon oranını etkilemektedir.

6. Sonuç

Çalışma, Türkiye'nin uzun dönem zaman serisi verilerini dikkate alarak ve kurumlar vergisi gelirleri, ekonomik özgürlükler endeksi ile yıllık enflasyon oranı değişkenleri arasındaki etkiyi incelemesi açısından literatüre önemli bir katkı sunmaktadır. Literatürde kabul gören, ekonomik özgürlükler endeksinin vergi gelirlerini etkilediğine dair görüşün bu çalışmada geçerli olmadığı ortaya konmuştur.

Ekonomik özgürlükler endeksi ile kurumlar vergisi gelirleri arasındaki ilişki vardır. Bu ilişkinin yönü, literatürdeki genel kanaatin aksine kurumlar vergisi gelirlerinden ekonomik özgürlük endeksine doğrudur. Yıllık enflasyon oranının kurumlar vergisi gelirleri üzerinde ve kurumlar vergisi gelirlerinin de enflasyon oranı üzerinde çift yönlü etkisi tespit edilmiştir.

Enflasyon, ekonomik büyümeyi canlandırma yönünde ekonomiyi düzenlemek için önemli bir araçtır. Bu nedenle enflasyon oranı, ekonomik büyüme oranını etkileyen faktörlerden biridir. Enflasyon oranının yüksek seyretmesi pek çok işletmeyi ve üretim büyüklüğünü olumsuz etkilemektedir. Enflasyon oranının kurumlar vergisi gelirleri üzerinde etkisinin olması, incelenen dönem için işletmelerin iş verimliliğinin yüksek bir büyüme hızında olmadığı sonucunu ortaya koymaktadır. Satışlar ve karlar düşerken, kurumlar vergisi gelirleri de bu durumdan olumsuz etkilenmektedir.

Ayrıca, görece yüksek enflasyon oranları, paranın satın alma gücünün kaybına bağlı geçim maliyetinde bir artışa neden olarak, vergi mükelleflerini vergi kaçırmaya veya geciktirmeye teşvik etmektedir. Türkiye'de kayıt dışı

ekonomi her zaman var olmuştur ve yıllık enflasyon oranına bağlı olarak artma eğilimindedir. Bu nedenle kurumlar vergisi geliri daha az tahsil edilmektedir.

Öte yandan, Türkiye’de kurumsallaşma oranının düşük olması, kurumlar vergisi gelirlerinin kazançtan tahsil edilen vergi gelirleri içindeki payının nispeten düşük gerçekleşmesine neden olmaktadır. Devletin büyüklüğü, ekonomik özgürlükler endeksinin önemli bir belirleyicisidir. Ülkede kamu harcamalarının bütçe içindeki payı arttıkça devlet büyüklüğü gerileme gösterir ve üstüne kurumlar vergisi gelirlerinin payının da diğer vergi gelirleri içinde düşük seyretmesi eklendiğinde, çalışmada ortaya çıkan kurumlar vergisi gelirlerinin neden ekonomik özgürlükler endeksini etkilediği sonucu açıklanabilmektedir.

Sonuçlar, her ne kadar ekonomik özgürlük endeksinin kurumlar vergisi gelirleri üzerinde bir etkisinin olmadığını gösterse de ekonomik özgürlük endeksinin alt faktörleri bağlamında etkinin ortaya çıkabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Addison, T., & Levin, J. (2012). The Determinants of Tax Revenue in Sub-Saharan Africa. <https://www.semanticscholar.org/paper/The-determinants-of-tax-revenue-in-sub-Saharan-Addison-Levin/84e0fb345d98749b880a559a39ff8559cab96723>
- Agbeyegbe, T.D., Stotsky, J., & WoldeMariam, A. (2006). Trade Liberalization, Exchange Rate Changes, and Tax Revenue in Sub-Saharan Africa. *Journal of Asian Economics*, 17(2), 261-284.
- Alabede, J.O. (2018). Economic Freedom and Tax Revenue Performance in Sub-Saharan Africa. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 16(4), 610-638.
- Bahtiyar, E., & Odabaş, H. (2020). Vergi Gelirlerini Etkileyen Bir Faktör Olarak Ekonomik Özgürlükler: OECD Ülkeleri Üzerinde Bir Analiz. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 137-161.
- Bird, R.M., Martinez-Vazquez, J., & Torgler, B. (2004). Societal Institutions and Tax Effort in Developing Countries. *International Studies Program Working Paper 04-06*.
- Carlsson, F., & Lundström, S. (2002). Economic Freedom and Growth: Decomposing The Effects. *Public Choice*, 112(3-4), 335-344.
- Castro, G.A. & Camarillo, D.B.R. (2014). Determinants of Tax Revenue in OECD Countries over the Period 2001-2011, *Contaduria Administracion*, 59(3), 35-59.

- Chelliah, R.J. (1971). Trends in Taxation in Developing Countries. *Staff Papers*, 18(2), 254-331.
- Chelliah, R.J., Baas, H.J., & Kelly, M.R. (1975). Tax Ratios and Tax Effort in Developing Countries, 1969-71. *Staff Papers*, 22(1), 187-205.
- Cung, N.H. (2019). Impact of Economic Freedom Index and Corruption Perceptions Index on Corporate Income Tax Revenue in Vietnam. *European Scientific Journal*, 15(28), 185-196.
- Ebrill, L., Stotsky J., & Gropp, R. (1999). Revenue Implications of Trade Liberalization, *IMF Occasional Paper 99/80*. Washington: International Monetary Fund.
- Egger, P., & Winner, H. (2004). Economic Freedom and Taxation: Is There a Trade-off in the Locational Competition Between Countries?, *Public Choice*, 118, 271-288.
- Eltony, M.N. (2002). Determinants of Tax Efforts in Arab Countries. *Arab Planning Institute Working Paper 207*.
- Fraser Institute, <https://www.fraserinstitute.org/>
- Garg, S., Goyal, A., & Pal, R. (2014). *Why Tax Effort Falls Short of Capacity in Indian States: A Stochastic Frontier Approach*. Indira Gandhi Institute of Development Research (IGIDR), <http://www.igidr.ac.in/pdf/publication/WP-2014-032.pdf>
- Gelir İdaresi Başkanlığı, <https://www.gib.gov.tr/>
- Gobachew, N., Debela, K.L., & Shibiru, W. (2018). Determinants of Tax Revenue in Ethiopia. *Economics*, 6(6), 58-64.
- Ghura, M.D. (1998). *Tax Revenue in Sub-Saharan Africa: Effects of Economic Policies and Corruption*. IMF Working Paper, Washington: International Monetary Fund, 1-25.
- Gupta, A.S. (2007). *Determinants of Tax Revenue Efforts in Developing Countries*. (No. 7-184). IMF Working Paper. <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/Determinants-of-Tax-Revenue-Efforts-in-Developing-Countries-21040>
- Gwartney, J., & Lawson, R. (2003). The Concept and Measurement of Economic Freedom. *European Journal of Political Economy*, 19(3), 405-430.
- Jaffri, A.A., Tabassum, F., & Asjed, R. (2015). An Empirical Investigation of The Relationship Between Trade Liberalization and Tax Revenue In Pakistan. *Pakistan Economic and Social Review*, 53(2), 317-330.
- Kutbay, H. (2020). Ekonomik Özgürlük ve Vergi Gelir Performansı Arasındaki İlişki: Yükselen Piyasa Ekonomileri İçin Panel Veri Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (40), 303-318.
- Lee, J., & Strazicich, M.C. (2003). Minimum Lagrange Multiplier Unit Root Test with Two Structural Breaks. *The Review of Economics and Statistics*, 85(4), 1082-1089.

- Lee, J., & Strazicich, M.C. (2004). Minimum LM Unit Root Test with One Structural Break. *Appalachian State University Working Papers*, 4(17), 1-15.
- Leuthold, J.H. (1991). Tax Shares in Developing Economies a Panel Study. *Journal of Development Economics*, 35(1), 173-185.
- Liu, H., Nguyen, H.C., Nguyen, H.S., & Tran, T.H. (2012). Analysis of Differences of the Personal Income Tax Regime between Vietnam and China. *International Proceedings of Economics Development & Research*, 43, 231-237.
- Lotz, J.R., & Morss, E.R. (1967). Measuring Tax Effort in Developing Countries. *Staff Papers*, 14(3), 478-499.
- Pius, K., & Raymond, E. (2014). Factors Affecting Tax Revenue in Pakistan. *International Journal of Advanced Research*, 2(2), 449-458.
- Sameti, M., & Shahchera, M. (2006). Economic Freedom, Economic Growth & Governments Tax Revenue in (MENA). *Iranian Economic Review*, 10(17), 67-86.
- Schmidt, P., & Phillips, P.C.B. (1992). LM Tests for a Unit Root in the Presence of Deterministic Trends. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 54(3), 257-287.
- Stotsky, M.J.G., & WoldeMariam, M.A. (1997). *Tax Effort in Sub-Saharan Africa* (No. 97-107). International Monetary Fund.
- Tait, A.A., Grätz, W.L., & Eichengreen, B.J. (1979). International Comparisons of Taxation for Selected Developing Countries, 1972-76. *Staff Papers*, 26(1), 123-156.
- Tanzi, V. (1992). Structural Factors and Tax Revenue in Developing Countries: a Decade of Evidence. In *Open Economies: Structural Adjustment and Agriculture*, Ed. Ian Goldin & L. Alan Winters, Cambridge: Cambridge University Press, 267-281.
- Tekin, A., Güney, T. & Sağdıç, E.N. (2018). The Effect of Economic Freedom on Tax Evasion and Social Welfare: An Empirical Evidence. *Journal of Management and Economics*, 25(1), 1-13.
- Yalman, İ.N., Sandalcılar, A., & Demirkoparan, F. (2011). Özgürlükler ve Ekonomik Kalkınma: Latin Amerika ve Türkiye. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25, 431-444.
- World Bank, <https://www.worldbank.org>